

วิเคราะห์ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ANALYSIS OF REALITY OF THINGS ACCORDING TO THE THREE CHARACTERISTICS IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

ภูริเชษฐ์ สมพล, กฤตสุขชิน พลเสน และ พระมหาหมณวินทร์ ปุริสุตตโม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Phurichetd Somphol, Kitsuchin Ponsen and PhramahaMagavin Purisuttamo

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

*Corresponding author E-mail : phurichetd.somphol.2517@gmail.com

(วันที่รับบทความ : กันยายน 7, 2565 ; วันที่แก้ไขบทความ : ตุลาคม 10, 2565 ; วันที่ตอบรับบทความ : ตุลาคม 12, 2565)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นจริงของสรรพสิ่ง 2) เพื่อศึกษากฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นจริงของสรรพสิ่งมีทั้งแนวคิดทางปรัชญาตะวันออกและตะวันตก สิ่งที่เป็นจริง คือ สิ่งที่มีอยู่จริง สิ่งที่เป็นอยู่จริง ซึ่งอาจรู้ได้หรือไม่อาจรู้ได้ทางประสาทสัมผัส บางอย่างอยู่นอกประสาทสัมผัส ความเป็นจริงตามทัศนะของปรัชญาตะวันออก ความเป็นจริง หมายถึง ความรู้อันประเสริฐ คือ ความรู้ที่ทำให้หลุดพ้นจากโลกียะ ความเป็นจริงตามทัศนะของปรัชญาตะวันตก สามารถศึกษาได้จากกลุ่มปรัชญาจิตนิยม สสารนิยม ทวินิยม กฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ลักษณะที่สามัญทั่วไป 3 ประการ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา วิเคราะห์ได้ว่า ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ไตรลักษณ์ เป็นสภาพที่เป็นปกติวิสัยหรือเป็นไปตามธรรมชาติ หรืออาจเรียกว่าเป็นทฤษฎีแห่งความเหมาะสมเหมือน เพราะทุกสิ่งบนโลกจะอยู่ในกฎหรือภาวะเช่นนี้เหมือนกันทั้งหมด ไตรลักษณ์จึงเป็นหลักสั่งธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งสอนให้เข้าใจชีวิตที่เป็นไปตามธรรมดา ตามความเป็นจริง ทำให้ตระหนักรู้ และเกิดความเข้าใจว่าชีวิตเป็นอย่างไร เกิดความรู้เท่าทัน และรับรู้ต่อทุกอาการของการปฏิบัติตน

คำสำคัญ : ความเป็นจริง, สรรพสิ่ง, ไตรลักษณ์

Abstract

The objectives of this research article are as follows : 1) to study the concepts and theories about the reality of things, 2) to study the Three Characteristics in Theravada Buddhist Philosophy and 3) to analyze the reality of things according to the Three Characteristics in Theravada Buddhist Philosophy.

The study found that concepts and theories about the reality of things include both Eastern and Western philosophical concepts. what is real that is the real thing, what is real which may or may not know through the senses. Something outside the senses. Reality according to the viewpoint of oriental philosophy, Reality means that noble knowledge is knowledge that liberates from worldly worlds. The realities of Western philosophy can be studied from the philosophy of idealism, materialism, and dualism. The Three Characteristics in Theravada Buddhist philosophy is that of the three common characteristics : all conditioned states are impermanent, all conditioned states are subject to oppression, conflict or suffering, all states are not-self or soulless. It can be analyzed whether the reality of all things according to the Three Characteristics in Theravada Buddhist philosophy is that the Three Characteristics is an inherent or natural state, or may be called it's the theory of decency because everything in the world will be in this same law or condition. The Three Characteristics is a Buddhist principle that aims to teach people to understand life as normal and as

it really is. It raises awareness and understanding that how is life, become knowledgeable and be aware of every symptom of their practice.

Keywords : Reality, Things, Three Characteristics

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นจริง ความจริงหรือ “สัจจะ” มีลักษณะเป็นนามธรรม เมื่อเราพูดถึงความจริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรามักหมายถึง หลักการที่มีอยู่แน่นอนมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงของสิ่งนั้น เช่น “ชีวิตเป็นทุกข์” “สังขารเป็นของไม่เที่ยง” “ไม่มีอะไรเกิดจากความว่างเปล่า” ล้วนแต่เป็นการบอก “ความจริง” ทั้งสิ้น ความจริงเกี่ยวข้องกับอย่างใกล้ชิดกับความรู้ เพราะเมื่อเราบอกว่าเรามีความรู้ ก็คือเรารู้ความจริงหรือเข้าถึงความจริงของสิ่งที่เป็นจริง (แต่อย่าลืมว่า ความจริงก็มีหลายระดับ) ดังนั้น การจะเข้าใจว่า สิ่งที่เป็นจริง หรือ reality คืออะไร และการเข้าถึงสิ่งที่เป็นจริงหรือสิ่งที่มีอยู่จริงนั้น ปัญหาในเรื่อง “ความจริง” ในเชิง “อภิปรัชญา” ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีการกล่าวถึงในพระไตรปิฎกและเป็นปัญหาที่มนุษย์สนใจใคร่รู้มาทุกยุคสมัย เช่น ปัญหาที่ว่า โลกเที่ยง โลกไม่เที่ยง โลกมีที่สุด โลกไม่มีที่สุด ชีพอันนั้น สรีระก็อันนั้น ชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง (ม.ม. 13/148/144.) มีผู้กล่าวถึง ทฤษฎีความจริงไว้ดังนี้ ความจริงในที่นี้หมายถึงเอาความจริงที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักการที่มีความสัมพันธ์กับทฤษฎีความจริง ที่ว่าทฤษฎีใดก็ตามจะถือว่าเป็นความจริงได้ก็ต่อเมื่อมันทำงานได้ผลในทางปฏิบัติหรือให้ผลที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่วนเพ็ชร ก่อกล่าวถึงความจริงว่ามีหลากหลายประเภท เช่น ความจริงที่อยู่พ้นจากประสาทสัมผัส เป็นความจริงที่เกี่ยวกับลักษณะสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามสภาพที่มันเป็นอยู่ ดังนั้นถ้าเราจะเข้าใจว่าวิทยาศาสตร์แสวงหาความจริง ในความหมายนี้แล้ว ก็ย่อมหมายความว่าคุณสมบัติของสิ่งนั้นเป็นคุณสมบัติที่มันมีอยู่ไม่ว่ามนุษย์จะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม เช่น กฎธรรมชาติ เป็นต้น (ประทุม อังกูรโรหิต, 2543 : 23-24)

การคัดค้านแนวคิดเชิงอภิปรัชญา เพียงแต่ต้องรู้ให้จริง รู้ให้ถึงแก่นของอภิปรัชญานั้น เพราะการรู้แจ้งจะทำให้ไม่หลงยึดติดอยู่ในโลกแห่งความคิด เพราะว่าพระพุทธศาสนามุ่งศึกษาเรื่องความจริงที่สามารถ นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตมากกว่า ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความเห็นว่า นี้ทุกข์ นี้เหตุให้เกิดทุกข์ นี้ความดับทุกข์ นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์” ดังนี้ เราพยากรณ์ ก็เพราะเหตุไรเราจึงพยากรณ์เช่นนั้น เพราะเช่นนั้น ประกอบด้วยประโยชน์เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อยิ่ง เพื่อความตรัสรู้เพื่อนิพพาน (ม.ม. 13/152/122.) ซึ่งการที่พระพุทธองค์ไม่ทรงตอบปัญหาเชิงอภิปรัชญานั้น เพราะไม่เป็นประโยชน์ กล่าวคือ จะทรงตอบหรือไม่ก็ได้ช่วย ผู้ฟังให้บรรลุธรรมผลนิพพานได้เลย เพราะถ้าทรงตอบด้วยภาษาพูดของมนุษย์จะตอบได้ 2 อย่าง คือ ตอบรับว่า “ใช่” หรือตอบปฏิเสธว่า “ไม่ใช่” ไม่ว่าจะทรงตอบอย่างไร คำตอบนั้นก็จะถูกโยงไปเข้ากับ ทักษะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของพราหมณ์ผู้นั้นเอง ด้วยว่าปัญหาเหล่านี้ขึ้นอยู่กับคำพูดของมนุษย์ อาจเป็นเหตุให้ถกเถียงกันไม่สิ้นสุด จำเป็นที่ผู้ต้องการคำตอบต้องปฏิบัติให้เข้าถึงด้วยตนเอง

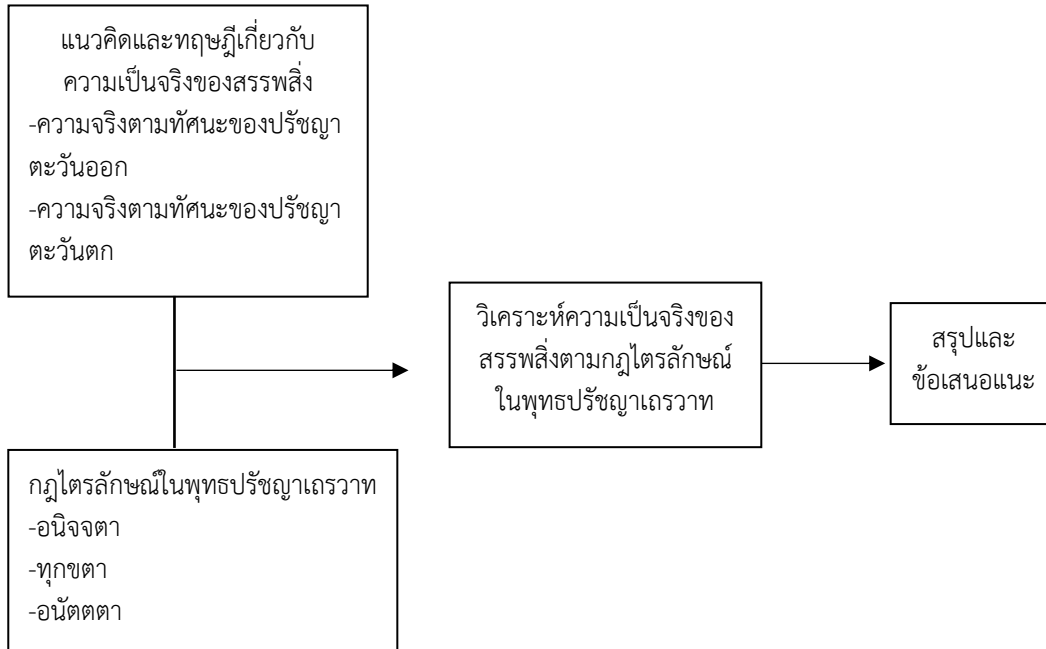
ในส่วนของกฎ “ไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท” เป็นธรรมะที่ทำให้เป็นพระอริยะ (อริยธรรม) แปลว่า ลักษณะ 3 ประการ หมายถึงสามัญลักษณ์ คือ กฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง ได้แก่ อนิจจลักษณ์ ลักษณะไม่เที่ยง มีการแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ทุกขลักษณ์ ลักษณะทนอยู่ตลอดเวลาไม่ได้ ถูกบีบคั้นด้วยอำนาจของธรรมชาติทำให้ทุกสิ่งไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเดิมได้ตลอดไป และอนัตตลักษณ์ ลักษณะไม่สามารถบังคับบัญชาให้เป็นไปตามต้องการได้ เช่น ไม่สามารถบังคับให้ชีวิตยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป ไม่สามารถบังคับจิตใจให้เป็นไปตามปรารถนา ความมิใช่ตัวตน เป็นต้น ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ไม่เที่ยงหรือเปลี่ยนแปลง ทุกขัง ไม่คงที่ หรือไม่อยู่ในสภาพใดสภาพหนึ่งตลอดไป อนัตตา เพราะเป็นอนิจจังและทุกขังจึงไม่ใช่อัตตาหรือไม่มีอยู่อย่างอัตตา (เที่ยง นิ่ง คงที่) (สุเขาว์ พลอยชุม, 2560 : 3)

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “วิเคราะห์ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท” เพราะเป็นการศึกษาวิชาปรัชญา และเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงบรรจุเรียกว่า “อริยสัจ” คือการบรรลุถึง ความจริงอันประเสริฐของชีวิต ทั้งยังเป็นการศึกษาและเปรียบเทียบทักษะเรื่องความจริงในสรรพสิ่งของตามหลักปรัชญาแขนงต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเคารพต่อความเห็นของผู้อื่นไม่เป็นคนสุดโต่งในโลกแห่งความคิดของตนเองจนเกินไป และรู้จักย่นทางความคิดของตนเพื่อที่จะสามารถเลือกเห็นแนวคิดไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับบริบทของตนได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นจริงของสรรพสิ่ง
2. เพื่อศึกษากฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร คือ สืบค้นและรวบรวมเอกสารข้อมูล (Documentary Research) ทั้งเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ทางวิชาการอื่น ๆ ที่เป็นผลงานของท่านผู้รู้ทางด้านพระพุทธศาสนาอันเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการทั่วไป โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารในชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534)
2. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ วิทยานิพนธ์ และหนังสือเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นต้น
3. นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญที่กำหนดไว้ เพื่อเรียบเรียงลำดับเป็นหมวดหมู่
4. สรุปผล และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นจริงของสรรพสิ่ง

ความเป็นจริง(Reality) ตรงกับคำว่า “สภาวะ” คือความเป็นเอง, สิ่งที่เป็นเอง, ธรรมดา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2553 : 397) ความเป็นจริง มีลักษณะเป็นนามธรรม เมื่อเราพูดถึงความเป็นจริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรามักหมายถึง หลักการที่มีอยู่แน่นอน มั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงของสิ่งนั้น เช่น “ชีวิตเป็นทุกข์” “สังขารเป็นของไม่เที่ยง” “ไม่มีอะไรเกิดจากความว่างเปล่า” ล้วนแต่เป็นการบอก “ความเป็นจริง” ทั้งสิ้นความเป็นจริงเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับความรู้ เพราะเมื่อเราบอกว่าเรามีความรู้ ก็คือเรารู้ความเป็นจริงหรือเข้าถึงความเป็นจริงของสิ่งที่เป็นจริงเพื่อให้เข้าใจในเรื่องของความเป็นจริง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความหมายของความเป็นจริง

ความหมายของความเป็นจริงตามรูปศัพท์ คำว่า “จริง” มีความหมายตามรูปศัพท์ที่ปรากฏในเอกสารทางวิชาการ ดังนี้ “สัจ” หมายถึง แท้ มีจริง “จริง, ความ” หมายถึง ความรู้ที่ตรงกับความเป็นจริง ความเป็นจริงที่อยู่ในระดับสมบูรณ์ถือว่ามีความแน่นอน ถ้าอยู่ในระดับไม่สมบูรณ์ ถือว่ามีความน่าจะเป็น ซึ่งมีระดับตั้งแต่เกือบแน่นอนลงไปจนถึงเกือบเท็จ ถ้าไม่มีความเป็นจริงเลยเรียกว่าความเท็จ ความเป็นจริงหมายถึงภาวะที่มีอยู่จริง ภาวะที่เป็นอย่างนั้นแน่แท้ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น สิ่งที่มีอยู่จริง คือสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอยู่จริง เป็นอยู่จริง จะมีสิ่งมีสิ่งอื่นรับรู้ว่ามีอยู่จริง เป็นจริงอยู่ หรือไม่ก็ตาม ก็มีอยู่และเป็นอยู่โดยสภาวะของสิ่งนั้นเอง สิ่งที่เป็นจริง หมายถึง สิ่งที่มีอยู่จริง สิ่งที่เป็นอยู่จริง ซึ่งอาจรู้ได้หรือไม่อาจรู้ได้ทางประสาทสัมผัส บางอย่างอยู่นอกประสาทสัมผัส

ความหมายของความเป็นจริงโดยอรรถ ความหมายโดยอรรถ นักปรัชญาและนักคิดได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า “ความเป็นจริง” ไว้ต่างกันดังนี้ อาเลส กล่าวไว้ว่า “น้ำคือแก่นแท้ของสรรพสิ่ง” เฮเกิล กล่าวว่า “ความแท้จริง” ก็คือเอกภาพของความคิด บรัดเลย์ กล่าวว่า “ความเป็นจริง” คือเอกภาพของความชัดเจน หรือความรู้สึก ถ้าหากความแท้จริงคือความคิด ก็แปลว่า สสารเป็นสิ่งลวงตา พลาโต กล่าวว่า “ความแท้จริง” ประกอบด้วยรูปสมบูรณ์ต่าง ๆ หมู่มาก เช่น ความยุติธรรม ความงาม ไลบ์นิช กล่าวว่า “ความแท้จริง” คือ อาณา นิคมของวิญญาณ ซึ่งเรียกว่า Monads หรือหน่วยซึ่งเป็นรากฐานของสิ่งใด ๆ เบิร์กเลย์ กล่าวว่า “ความแท้จริง” ประกอบด้วยความคิดต่าง ๆ ในพระทัยของพระเจ้า เดสการ์ต กล่าวว่า “ความแท้จริง” เป็นอิสระ ทั้งที่เป็นจิตและเป็นสสาร

ปัญหาทางอภิปรัชญา ซึ่งมี 3 ประเด็นใหญ่ ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าอภิปรัชญา มีความสำคัญคือมีหน้าที่ค้นหาความเป็นจริงที่เกี่ยวกับ เรื่องใหญ่ ๆ 3 เรื่องคือ 1. จักรวาลวิทยา 2. ภาววิทยา และ 3. ปรัชญาจิต

ความเป็นจริงตามทัศนะของปรัชญาตะวันออก ความเป็นจริงหมายถึงความรู้อันประเสริฐคือความรู้ที่ทำให้หลุดพ้นจากโลกียะ อาศัยความตรัสรู้ของคนใดคนหนึ่งเป็นฐานแล้วขยายต่อไปตามเหตุผล หรือความสามารถทางสติปัญญาของนักคิดหรือผู้อธิบายแต่ละคน เริ่มต้นจากความหมดสงสัยหรือความรู้แจ้ง เป็นการอธิบายหรือขยายความของความรู้ตามหลักเหตุผล ฐานของปรัชญาตะวันออก คือ ความตรัสรู้หรือความรู้อันสมบูรณ์แล้ว แสวงหาความรู้ ความเป็นจริงจากสิ่งภายในเพื่ออธิบายความเป็นจริงภายนอก มุ่งแสวงหาความเป็นจริงส่วนย่อยเพื่ออธิบายความเป็นจริงส่วนรวม เริ่มต้นการศึกษาด้วยการเพ่งพินิจภายในจนเห็นความเป็นจริง แล้วจึงอธิบายความเป็นจริงนั้นตามที่ตนเห็น เกิดจากแรงกระตุ้นสำคัญที่ก่อให้เกิดการคิดค้นทางปรัชญานั้น คือ ปัญหาของชีวิต หรือปัญหาของตนเอง ฉะนั้นปรัชญาตะวันออกจึงมีลักษณะเป็นแนวทางแก้ปัญหาวินิจฉัยชีวิตหรือเป็นวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิต นักปรัชญาเป็นนักปฏิบัติ ข้อสรุปของปรัชญาตะวันออกจึงเป็นผลของการปฏิบัติด้วยตนเอง จุดหมายปลายทางของปรัชญาคือการเข้าถึงความเป็นจริงหรือหลุดพ้นจากสิ่งที่ไม่จริงคือโลก การเข้าถึงความเป็นจริง มีพฤติการณ์ตามหลักเหตุผลอันมีความตรัสรู้เป็นบรรทัดฐาน

ความเป็นจริงตามทัศนะของปรัชญาตะวันตก การศึกษาเรื่อง “ความเป็นจริง” ตามความหมายของปรัชญามีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าศาสตร์อื่น ๆ เพราะจะต้องมีใจเป็นกลาง และทำให้เรามีความเคารพและเห็นคุณค่าของความคิดของ ทุกฝ่ายด้วยใจเป็นอุเบกขาและเป็นธรรม ทัศนะเรื่องความเป็นจริงในทางปรัชญาตะวันตก จึงหมายถึง สิ่งที่ปรากฏอยู่ หรือมีอยู่ หรือเป็นอยู่ตามชาติอย่างไม่วันเปลี่ยนแปลง เป็นความเป็นจริงหรือจริงแท้ของโลกและจักรวาล ตลอดจนธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งเป็นความเป็นจริงขั้นสูงสุด ซึ่งเรียกว่าอันติมสัจจะอันเป็นพื้นฐานของความเป็นจริงอื่น ๆ “ความเป็นจริงคืออะไร” เพื่อสะดวกในการศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ จิตนิยม (Psychism) สสารนิยม (Materialism) ทวินิยม (Dualism)

1. ปรัชญาจิตนิยม แบ่งออกเป็นปรัชญาเอกนิยมกับปรัชญาของพลาโตตอบเหมือนกันว่า ความเป็นจริงเป็นจิตอย่างเดียว สสารไม่มีความเป็นจริง แต่สองคำตอบนี้ผิดกันตรงที่ว่า เอกนิยมถือว่า สสารเป็นมายา เป็นการแสดงออกของจิต ส่วนลัทธิพลาโตถือว่าสสารไม่ใช่มายา มีอยู่จริง แต่ไม่มีความเป็นจริงของตนเอง ที่มีอยู่ได้นั้นก็เพราะอาศัยความเป็นจริงของจิตนั่นคืออาศัยความเป็นจริงของสิ่งสากลในโลกแห่งมโนคติ

2. ปรัชญาสสารนิยม แบ่งออกเป็นปริมาณนิยมกับพลังงานนิยมตอบเหมือนกันว่าความเป็นจริงเป็นสสารอย่างเดียว จิตไม่เป็นจริง สสารมีพลังงานบางอย่างซึ่งคนเราไม่เข้าใจ จึงสมมติเอาว่า มีจิตอยู่เบื้องหลัง แต่สองคำตอบนี้ผิดกันตรงที่ว่า ปริมาณนิยมถือว่าสสารเป็นสิ่งที่แบ่งออกได้ถึงหน่วยย่อยที่สุด เรียกว่า (Atom) ปริมาณแต่ละปริมาณเป็นสสารที่มีภาวะคงตัว ไม่เกิด ไม่ดับ ไม่เปลี่ยนแปลงแต่ประการใดทั้งสิ้น ส่วนพลังงานถือว่าสสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ภายนอกของพลังงานซึ่งมีหน่วยย่อยที่สุดเป็นควันตัม ควันตัมไม่คงตัว อาจเปลี่ยนแปลงได้จะเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้นเสมอหรือไม่อย่างนั้นยังเป็นคำตอบที่ไม่ลงรอยกัน

3. ปรัชญาทวินิยม แบ่งออกเป็นรังสรรค์นิยมและชีวสสารนิยมตอบเหมือนกันว่า ความเป็นจริงมีอยู่สองอย่าง คือจิตและสสาร แต่สองคำตอบนี้ผิดกันตรงที่ว่า รังสรรค์นิยมถือว่าจิตเป็นผู้สร้างสสาร เมื่อสร้างแล้วก็ทำให้ความเป็นจริงของตนเอง มีใช้รู้ความเป็นจริงอย่างสสารในปรัชญาของเพลโต ส่วนชีวสสารนิยมถือว่าจิตและสสารต่างก็มีมาเอง ไม่มีส่วนใดสร้างส่วนใด แต่จิตอาจจะควบคุมสสารได้โดยรู้กฎเกณฑ์ของสสาร (กิริติ บุญเจือ, 2529 : 31-32)

ดังที่ได้ทำการศึกษาในเรื่องความเป็นจริงของสรรพสิ่งที่ปรากฏ ทั้งความเป็นจริงตามทัศนะของปรัชญาตะวันออก ประเภทของความเป็นจริงตามทัศนะของปรัชญาตะวันออกทำให้ได้เห็นความเป็นจริงของสรรพสิ่งในองค์รวมมากขึ้น ถึงแม้จะเป็นการยากที่จะหาองค์ความรู้เหล่านี้ก็ตาม

2. กฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ความหมายของความเป็นจริงในทางพุทธศาสนานั้นกล่าวโดยความหมายตามรูปศัพท์ ก็คือเรื่องของสิ่งจะนั่นเอง ซึ่งความหมายของสิ่งจะนี้ปรากฏอยู่หลายแห่งในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา สิ่งจะ หมายถึงความจริงใจ คือประพฤติ สิ่งใดก็ได้จริง คือ การเอาใจใส่ไม่ทอดธุระในคำพูด ในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ดังพุทธพจน์ว่า “ในชาติก่อน ๆ พระมหาบุรุษมีปฏิญญาเป็นสิ่งจะมี พระราชาไม่เป็นสอง เว้นคำเหลวไหล ไม่พูดให้เคลื่อนคลาดต่อใคร ๆ ตรัสโดยคำจริง คำแท้ คำคงที่ ส่วนความหมายของความเป็นจริงในเชิงอรรถาธิบายนั้น หมายถึง สภาวะธรรมที่เป็นจริง สามารถแบ่งได้เป็นสองอย่าง นั่นคือ ความเป็นจริงทางโลกอย่างหนึ่ง ความเป็นจริงทางโลกก็ได้แก่เหตุผลที่มีอยู่ทั่วไปบนโลก เช่น เมื่อแสงเงินแสงทองปรากฏพระอาทิตย์ก็จะขึ้นตามมา หรือเมื่อมีแสงสว่าง ความมืดก็หายไป เมื่อแสงสว่างหายไปความมืดก็ปรากฏ ดังตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลายเมื่อพระอาทิตย์จะขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นก่อนสิ่งที่เป็นนิมิตมาก่อน คือแสงเงินแสงทอง สิ่งที่เป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตมาก่อน เพื่อ ความบังเกิดแห่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 ของภิกษุ คือ ความถึงพร้อมแห่งการกระทำไว้ในใจ โดยแยบคาย ฉะนั้นเหมือนกัน” ซึ่งความเป็นจริงทางโลกนี้สามารถนำมาใช้ในการสอนแบบ เปรียบเทียบให้เข้าใจถึงสภาวะธรรมได้ ส่วนความเป็นจริงในทางธรรมนั้น หมายถึงสิ่งที่ทรงสภาวะนั้น ๆ เอาไว้หรือสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล ยกตัวอย่างเช่น บุคคลตามธรรมดาทั่วไปเมื่อยังไม่ได้กระทำอะไรลงไป ทางกาย วาจา หรือใจ เราไม่สามารถบอกได้ว่าเขาเป็นคนดีหรือคนชั่วเพราะเขายังไม่ได้แสดงอาการกิริยาใด ๆ ให้ปรากฏ ต่อเมื่อบุคคลนั้นทำเหตุที่ดีย่อมให้ผลปรากฏเป็นคนดี หากทำเหตุที่ชั่วก็ย่อมให้ผลปรากฏเป็นคนชั่ว ซึ่งนี่เป็นความเป็นจริงทางสภาวะธรรมที่มีอยู่ภายในตัวบุคคลแต่ละคน ซึ่งตัวบุคคลนี้เองทำให้ความเป็นคนดี คนชั่ว ปุณฺณ ตลอดจนอริยชนปรากฏ หากไม่มีบุคคลแล้ว สภาวะธรรมดังที่กล่าวมาก็ไม่สามารถปรากฏออกมาได้ แม้ที่สุดหากไม่มีบุคคล มรรค ผล นิพพานก็ไม่ปรากฏเช่นเดียวกัน

ลักษณะของความเป็นจริงตามแนวทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น สำคัญที่วิธีการรับรู้ความเป็นจริง โดยในปมาทวิหารีสูตรกล่าวว่า บุคคลจะรับรู้ถึงสภาวะธรรมที่เป็นจริงได้ เมื่อจิตมีความตั้งมั่นเป็นสมาธิ ซึ่งตัวที่ทำหน้าที่ในการรับรู้ นั้น คือ ปัญญาในระดับของภาวนามยปัญญาเท่านั้นจึงจะสามารถรับรู้ถึงสภาวะธรรมที่แท้จริงได้ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “จิตตั้งมั่นแล้ว สิ่งทั้งปวงย่อมปรากฏตามความเป็นจริง” สิ่งจะหรือความเป็นจริงในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยสรุปมีอยู่ 2 ประเภท คือ สมมติสิ่งจะ และปรมาตตสิ่งจะ

ไตรลักษณ์ ไตรลักษณ์นี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณ์ แปลว่า ลักษณะที่ทั่วไป หรือเสมอเหมือนกันแก่สิ่งทั้งปวง คือ ทุกอย่างที่เป็นสังขตะ เป็นสังขาร ล้วนไม่เที่ยง คงอยู่ไม่ได้ เสมอเหมือนกันหมด ทุกอย่างที่เป็นธรรม ไม่ว่าสังขตะ คือ สังขาร หรือ อสังขตะคือวิสังขาร ก็ล้วนมีไม่เที่ยง ไม่เป็นอัตตา เสมอกันทั้งสิ้น อนิจจตา สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยงไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน เป็นภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อม ทุกขตา สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นทุกข์เป็นภาวะที่ถูกบีบคั้น ด้วยการเกิดขึ้นและ สลายตัว ภาวะที่กดตัน ผืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้น เปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว ไม่ให้ความสมอยากที่แท้จริง หรือความพึงพอใจเต็มที่แก่ผู้อยากด้วยตัณหา และก่อให้เกิดความทุกข์แก่ผู้เข้าไปอยากเข้าไปยึดด้วยตัณหาอุปาทาน อนัตตตา ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตาความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนจริงแท้ที่จะเป็นเจ้าของครอบครองสิ่งบังคับให้เป็นอย่างไร ๆ ได้

จากการศึกษากฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาทตามประเด็นที่ได้ตั้งไว้ในตอนต้น ความหมายของความเป็นจริงตามแนวทางพุทธปรัชญาเถรวาท ไตรลักษณ์สำคัญของสังขารในไตรลักษณ์ ลักษณะที่ขั้น 5 ตกอยู่ในอำนาจของไตรลักษณ์ กระบวนการของชีวิตตามหลักไตรลักษณ์ ไตรลักษณ์ในฐานะเป็นธรรมชาติของโลกและชีวิต ทำให้เห็นมุมมองในเรื่องไตรลักษณ์กว้างขึ้น เป็นสังจธรรมความเป็นจริงที่ปรากฏเป็นความเป็นจริงโดยทั่วไป เป็นความเป็นจริงทั้งภายนอกและภายใน ความเป็นจริงภายนอก หรือความเป็นจริงในทางโลกที่เขาสมมติกัน ความเป็นจริงภายในคือสภาวะธรรมที่อยู่ภายในตัวบุคคล ไตรลักษณ์นั้น เป็นรูปของกฎธรรมชาติ ไม่ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติ หรือไม่ก็ตามกฎเหล่านี้ย่อมมีอยู่โดยธรรมชาติ คือ 1. สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง 2. สังขารทั้งปวง เป็นทุกข์ 3. ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา

3. ผลการวิเคราะห์ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ไตรลักษณ์ เป็นสภาพที่เป็นปกติวิสัยหรือเป็นไปตามธรรมชาติ หรืออาจเรียกว่าเป็นทฤษฎีแห่งความเหมาะสม เหมือน เพราะทุกสิ่งบนโลกจะอยู่ในกฎหรือภาวะเช่นนี้เหมือนกันทั้งหมด ไตรลักษณ์จึงเป็นหลักสัจธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งสอนให้เข้าใจชีวิตที่เป็นไปตามธรรมดาตามความเป็นจริง ทำให้ตระหนักรู้ และเกิดความเข้าใจว่าชีวิตเป็นอย่างไร เกิดความรู้เท่าทัน และรับรู้ต่อทุกอาการของการปฏิบัติตน คำว่า ไตรลักษณ์ เป็นลักษณะที่สามัญทั่วไป 3 ประการ สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง สังขารทั้งปวง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา

ทำให้เกิดประโยชน์จากการเรียนรู้เรื่องไตรลักษณ์ กล่าวคือ เรื่องอนิจจัง เมื่อได้เรียนรู้ความไม่เที่ยงของสิ่งทั้งปวงแล้ว ยังทำให้เกิดความไม่ประมาท ทำให้คนไม่ประมาทหมัวเมาในวัยว้าวัยหนุ่มสาว ในความไม่มีโรคและในชีวิต ทำให้เกิดความพยายาม เพื่อที่จะก้าวไปข้างหน้า เพราะรู้ว่าถ้าเราพยายามก้าวไปข้างหน้าแล้วชีวิตย่อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ความไม่เที่ยงแท้ ทำให้รู้สภาพการเปลี่ยนแปลงของชีวิต เมื่อประสบภัยสิ่งไม่พอใจ ก็ไม่สิ้นหวังและเป็นทุกข์ ไม่ปล่อยตนไปตามเหตุการณ์นั้น ๆ จนเกินไป พยายามหาทางหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี เรื่องทุกข์ขัง เมื่อผู้ใดได้เรียนรู้เรื่องความทุกข์แล้ว จะรู้ว่า ความทุกข์เป็นของธรรมดาประจำโลก อย่างหนึ่งซึ่งใคร ๆ จะหลีกเลี่ยงได้ยาก ต่างกันก็แต่เพียงรูปแบบของทุกข์นั้น เมื่อความทุกข์เกิดขึ้นแก่ชีวิต ผู้มีปัญญาตรองเห็นความจริงว่าความทุกข์เป็นสัจจธรรมอย่างหนึ่งของชีวิต ชีวิตย่อมระคนด้วยทุกข์เป็นธรรมดา เมื่อเห็นเป็นธรรมดา ความยึดมั่นก็มีน้อย ความทุกข์สามารถลดลงได้หรืออาจหายไป เพราะไม่มีความยึดมั่น ความสุขที่เกิดจากการปล่อยวางย่อมเป็นสุขอันบริสุทธิ์ เรื่องอนัตตตา การเรียนรู้เรื่องอนัตตตา ทำให้เรารู้ความจริงของสิ่งทั้งปวง ไม่ต้องถูกหลอกลวง จะทำให้คลาย ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ทำให้ไม่ยึดมั่น เบาอกาย เบาใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสนับสนุนให้มีการส่งเสริมทำความเข้าใจให้มากขึ้นในการเผยแผ่หลักธรรมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท เรื่อง กฎไตรลักษณ์
2. ควรสนับสนุนทำให้ประชาชนไม่ประมาทหมัวเมาในการดำรงชีวิต เข้าถึงความเป็นจริงตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิเคราะห์หรือวิจัย 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. ศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกฎไตรลักษณ์ระหว่างพุทธปรัชญาเถรวาทกับมหายาน

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2529). **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประทุม อังกูโรหิต. (2543). **ปรัชญาปฏิบัตินิยม : รากฐานของปรัชญาการศึกษาในสังคมประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุเชาวน์ พลอยชุม. (2563). **พุทธปรัชญาในพระสูตรตันตปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : สาละการพิมพ์.